

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 7 czerwca 2017 r.

Pozycja 93

POSTANOWIENIE

z dnia 26 kwietnia 2017 r.

Sygn. akt Ts 161/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Małgorzata Pyziak-Szafnicka,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.F. w sprawie zgodności:

art. 840 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 i w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 27 lipca 2016 r. (data nadania) M.F. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 840 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.; dalej: k.p.c. lub kodeks postępowania cywilnego) z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 i w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Skarżący prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą, która polega na sprzedaży towarów, w tym alkoholi i napojów bezalkoholowych. W ramach swojej działalności nawiązał współpracę ze spółką, od której zaopatrywał się w napoje alkoholowe oraz bezalkoholowe i wobec której się zadłużył. Mimo zawartej ze spółką ugody z 15 października 2010 r., w której skarżący uznał w całości dług wobec spółki i zobowiązał się do jego spłaty do 1 marca 2011 r., został pozwany, w wyniku czego Sąd Okręgowy w P. wydał nakaz zapłaty z marca 2011 r., orzekając zgodnie z żądaniem pozwu (spółka zażądała zapłaty sumy, która w dużej części była już spłacona). Nakaz został doręczony skarżącemu w trybie podwójnego awizo i uprawomocnił się 14 kwietnia 2011 r., a następnie został 13 maja 2011 r. zaopatrzony w klauzulę wykonalności na rzecz spółki. Na podstawie tego nakazu spółka wszczęła postępowanie egzekucyjne wobec skarżącego prowadzone przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w L. Skarżący o nakazie zapłaty dowiedział się dopiero 29 czerwca 2011 r., tj. w dniu doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Skarżący w toku postępowania egzekucyjnego informował spółkę o częściowej zapłacie egzekwowanej należności, wnosząc o umorzenie tego postępowania i składając skargi na czynności komornika.

Postanowieniem z listopada 2011 r. Komornik na wniosek spółki umorzył postępowanie egzekucyjne, a następnie ponownie wszczął to postępowanie. 4 lipca 2011 r. skarżący złożył zawiadomienie o popełnieniu przez przedstawiciela handlowego spółki przestępstwa podrobienia podpisu na ugodzie z 15 października 2010 r., a także przestępstwa polegającego na przywłaszczeniu środków pieniężnych spółki. Skarżący złożył przeciwko spółce pozew o pozbawienie wykonalności nakazu zapłaty z marca 2011 r., który został częściowo uwzględniony przez Sąd Rejonowy w L. (dalej: Sąd Rejonowy w L.). Wyrokiem zaocznym z grudnia 2011 r. Sąd Rejonowy w L. pozbawił bowiem wykonalności nakaz zasądzający od skarżącego na rzecz spółki kwotę 115 262,07 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami procesu w części co do kwoty 96 066,92 zł. Na skutek sprzeciwu spółki od wyroku zaocznego Sąd Rejonowy w L. utrzymał go w mocy, jednak tylko w części co do kwoty 87 856,77 zł, w pozostałym zaś zakresie powództwo oddalił (wyrok z czerwca 2013 r.). Od tego wyroku spółka złożyła apelację, którą Sąd Okręgowy w P. (dalej: Sąd Okręgowy w P.) oddalił w wyroku z maja 2014 r. Na ten wyrok spółka wniosła skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, który uchylił zakwestionowany wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania w wyroku z października 2015 r. W wyniku ponownego rozpatrzenia sprawy Sąd Okręgowy w P. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w L. z czerwca 2013 r. w ten sposób, że uchylił wyrok zaoczny wydany przez Sąd Rejonowy w L. w grudniu 2011 r. i powództwo oddalił (wyrok z kwietnia 2016 r., doręczony skarżącemu 28 kwietnia 2016 r.).

Zdaniem skarżącego art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w zakresie, w jakim „różnicuje przyczyny niezgłoszenia zarzutu spełnienia świadczenia, niebędącego przedmiotem rozpoznania w sprawie, pod kątem skutecznego wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego i uznaje za niedopuszczalne oparcie powództwa przeciwegzekucyjnego na zarzucie spełnienia świadczenia, nierozpoznanego w sprawie wskutek jego niepodniesienia w sprawie, wobec braku udziału dłużnika w postępowaniu rozpoznawczym”, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 i w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji. Jak podkreśla skarżący, zakwestionowany przepis narusza przysługujące mu prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) i powiązaną z nim zasadę demokratycznego państwa prawa (art. 2 Konstytucji), a także zamyka mu drogę sądowego dochodzenia naruszonych praw i wolności (art. 77 ust. 2 Konstytucji).

Skarżący domaga się również wydania postanowienia tymczasowego o wstrzymaniu wykonania wyroku Sądu Okręgowego w P. z kwietnia 2016 r. Jak przy tym wyjaśnia, „przedmiotowy wyrok jest na obecnym etapie prawomocny i jako opatrzony klauzulą wykonalności, stanowi tytuł wykonawczy będący podstawą prowadzenia wobec skarżącego postępowania egzekucyjnego”. Podkreśla nadto, że wobec spółki (wierzyciela egzekwowanego) ogłoszono upadłość obejmującą likwidację jej majątku, co oznacza, iż „nawet w przypadku uwzględnienia (...) skargi przez Trybunał Konstytucyjny, skarżący nie będzie miał realnej możliwości odzyskania ponownie spełnionego na rzecz wierzyciela świadczenia”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) do postępowań przed Trybunałem wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: ustawa o TK) stosuje się przepisy tej ustawy. Skoro postępowanie zainicjowane rozpatrywaną skargą nie zostało zakończone przed 3 stycznia 2017 r., tj. dniem wejścia w życie ustawy o TK, to zarówno wstępne, jak i merytoryczne rozpoznanie tej skargi określają przepisy ustawy o TK.

Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy o TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, a także gdy zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2-4 ustawy o TK.

Skarżący twierdzi, że art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w zakresie, w jakim „różnicuje przyczyny niezgłoszenia zarzutu spełnienia świadczenia, niebędącego przedmiotem rozpoznania w sprawie, pod kątem skutecznego wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego i uznaje za niedopuszczalne oparcie powództwa przeciwegzekucyjnego na zarzucie spełnienia świadczenia, nierozpoznanego w sprawie wskutek jego niepodniesienia w sprawie, wobec braku udziału dłużnika w postępowaniu rozpoznawczym”, narusza przysługujące mu prawo do sądu (art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji), a także jest sprzeczny z „zasadą demokratycznego państwa prawa” (art. 2 Konstytucji).

Stosownie do zakwestionowanego przepisu dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może powództwo oprzeć także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, a także zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie.

Trybunał przypomina, że stosownie do art. 79 ust. 1 Konstytucji skarga przysługuje tylko temu, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, dlatego należy w niej wskazać, która konstytucyjna wolność lub które konstytucyjne prawo skarżącego i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone, a także uzasadnić zarzut niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem, z powołaniem argumentów lub dowodów na poparcie tego zarzutu (art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o TK). Jeśli skarga spełnia te wymagania, lecz skarżący nie zdołał wykazać naruszenia swoich konstytucyjnych praw, ponieważ nienależycie uzasadnił sformułowane w niej zarzuty, to należy odmówić nadania skardze dalszego biegu ze względu na jej oczywistą bezzasadność (art. 61 ust. 4 pkt 3 ustawy o TK).

Trybunał zwraca uwagę na uchwałę Sądu Najwyższego z 23 maja 2012 r. (sygn. akt III CZP 16/12, OSNC z 2012 r., nr 11, poz. 129), w świetle której oparcie powództwa przeciwegzekucyjnego na zarzucie spełnienia świadczenia (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.) jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy zarzut ten – ze względu na ustanowiony ustawą zakaz – nie mógł być rozpoznany w sprawie, w której wydano tytuł egzekucyjny. Uchwała ta, niebędąca jednak zasadą prawną, potwierdziła dominujący kierunek interpretacji art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. (zob. przywołane w uchwale orzecznictwo), który również znalazł wyraz w wydanym w sprawie skarżącego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2015 r. Trybunał stwierdza tym samym, że skarżący prawidłowo zrekonstruował zaskarżoną normę prawną, wywodzoną z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., nie przesądza to jednak jeszcze o tym, że należycie wykazał naruszenie swoich konstytucyjnych praw, co dopiero uzasadniałoby przyznanie mu ochrony skargowej.

Ponownie nawiązując do uchwały Sądu Najwyższego z 23 maja 2012 r., Trybunał podkreśla, że skarżącemu przysługiwał (w stosownym terminie) instrument umożliwiający ochronę jego konstytucyjnych praw, z którego jednak skarżący nie skorzystał. Jak trafnie bowiem wskazał Sąd Najwyższy, „doceniając moc i znaczenie [prekluzyjnego skutku prawomocności materialnej orzeczenia], ustawodawca tylko wyjątkowo dopuszcza powoływanie się po uprawomocnieniu wyroku na okoliczności sprawy występujące przed jego wydaniem. Takim wyjątkiem jest skarga o wznowienie postępowania *ob. noviter*

reperta, przysługująca w razie wykrycia okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu (art. 403 § 2 k.p.c.)”. To właśnie z tego środka prawnego powinien był skorzystać skarżący, ponieważ – co jasno wynika z ustalonego w jego sprawie stanu faktycznego – zarzut spełnienia świadczenia mógł być rozpoznany w sprawie, w której wydano przeciwko skarżącemu tytuł egzekucyjny. Z tej perspektywy nie ma też znaczenia to, że nakaz zapłaty został skarżącemu doręczony w sposób zastępczy (podczas jego nieobecności w kraju). Jak słusznie stwierdził Sąd Najwyższy, „(...) uznanie, że [art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.] umożliwia korektę wyników przeprowadzonego postępowania rozpoznawczego zmierzających do prawomocnego wyroku z powołaniem się na niezgłoszony lub pominięty w tym postępowaniu (prawidłowo lub błędnie) zarzut spełnienia świadczenia nie tylko naruszałoby zasadę koncentracji materiału procesowego oraz burzyłoby konstrukcję powództwa opozycyjnego, ale przede wszystkim godziłoby w fundamentalne, aksjomatyczne wartości procesowe w postaci prawomocności materialnej orzeczeń co do istoty sprawy oraz ich powagi rzeczy osądzonej”. Z powyższego jasno wynika, że właściwym instrumentem do ochrony praw skarżącego było nie powództwo przeciwegzekucyjne (oparte na art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.), lecz skarga o wznowienie postępowania. Cel, który skarżący chciałby osiągnąć przez kontrolę zakwestionowanego przepisu, jest już gwarantowany przez inny przepis, statuujący skargę o wznowienie postępowania. Uznawszy więc, że skarżący nie wykazał związku między zaskarżonym przepisem a naruszeniem jego konstytucyjnych praw, Trybunał stwierdził oczywistą bezzasadność wniesionej skargi (art. 61 ust. 4 pkt 3 ustawy o TK).

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania skardze dalszego biegu i w konsekwencji pozostawił wniosek skarżącego o wydanie postanowienia tymczasowego bez rozpoznania.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 ustawy o TK skarżącej przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.